

Zatčení v Madridu

Jaro 2018

Na konec jara bylo v Madridu nezvykle chladno. Přiletěl jsem sem na schůzku s Josém Grindou, nejvýše postaveným protikorupčním žalobcem ve Španělsku. Měl jsem mu předat důkazy o tom, že řada luxusních nemovitostí na španělském pobřeží Costa del Sol byla pořízena za špinavé peníze spojené s vraždou mého ruského právníka Sergeje Magnitského. Schůzku jsme měli domluvenou na následující dopoledne v 11:00, což je na Španělsko brzy ráno.

Když jsem ten večer dorazil do hotelu, přispěchal do recepce ředitel a ujal se mě osobně. „Pan Browder?“ zeptal se. Přikývl jsem. „Vítám vás v Gran Hotel Inglés. Máme pro vás zvláštní překvapení!“

V hotelech pobývám často. Ředitelé pro mě obvykle žádná překvapení nemívají. „O co jde?“ optal jsem se.

„Uvidíte. Doprovodím vás do pokoje.“ Mluvil pečlivou angličtinou. „Mohl bych poprosit o pas a kreditní kartu?“ Podal jsem mu je. Pas si prohlédl a kreditní kartu – prestižní černou kartičku American Express, kterou jsem nedávno dostal – vložil do čtečky. Oběma nataženými dlaněmi tak trochu na japonský způsob mi podal klíč od pokoje a vyšel zpoza recepčního pultu. Pokynul rukou a řekl: „Prosím. Až po vás.“

Zamířil jsem k výtahu s ředitelem za zády. Vyjeli jsme do nejvyššího patra.

Když se dveře výtahu otevřely, poodstoupil, abych mohl vyjít první. Jakmile jsme ale byli v hale, předběhl mě a zastavil se před bílými dveřmi. Krátce zašátral po univerzálním klíči a otevřel dveře. Povýšili mě do prezidentského apartmá. Byl jsem si vcelku jistý, že to ne-

bylo kvůli tomu, kdo jsem, ale díky mojí nové kartě American Express. Vždycky jsem se divil, proč s tím lidi tolik nadělají. Teď mi to došlo.

„No teda,“ vydechl jsem.

Prošel jsem vstupní halou do bílého obývacího pokoje s vkusným moderním nábytkem. Na nízkém stole byly rozloženy talíře se španělskými sýry, iberskou šunkou a ovocem. Ředitel mluvil o tom, jakou ctí pro hotel je mít takového hosta, já měl ale vážné pochyby, že o mně ví něco jiného než to, jakou mám kreditní kartu.

Provázel mě po apartmánu a evidentně toužil po pochvle. Ukázal mi jídelnu se stolem zaplněným pečivem, čokoládou a šampaňským na ledu; pak přišla na řadu čítárna s malou soukromou knihovnou; následovala hala se skleněným barovým pultem; pak malá kancelář s tlumeným osvětlením; a nakonec ložnice, pod jejímž vysokým oknem stála vana.

Musel jsem potlačovat smích. Jistě, apartmá se mi líbilo – komu by se nelíbilo? – já ale do Madridu přijel na obchodní cestu na jednu noc. Jídlo, které mi tam nachystali, by stačilo pro půl tuctu lidí. A kdyby ředitel znal účel mé návštěvy – promluvit s vyšetřovacími orgány o těch ruských gangsterech, kteří si podobné apartmány s oblibou rezervují – už by ze mě asi tak nadšený nebyl. Nechtěl jsem ale být nezдовоřilý. Když jsme se oklikou vraceli do vstupní haly apartmánu, vděčně jsem pokývl. „Je to moc pěkné,“ řekl jsem. „Děkuji.“

Jakmile odešel, zavolal jsem své ženě Jeleně, která byla spolu s našimi čtyřmi dětmi doma v Londýně. Pověděl jsem jí všechno o pokoji, vykreslil jí, jak je extravagantní a absurdně směšný, a dodal, jak bych byl rád, kdyby tu byla se mnou.

Po našem hovoru jsem se převlékl do džín a lehkého svetru na večerní procházku po madridských ulicích, abych se duševně připravil na dopolední schůzku s Josém Grindou. Nakonec jsem se ale ztratil v bludišti ulic a náměstí a musel si zavolat taxík, aby mě odvezl zpátky do hotelu.

Druhý den ráno bylo jasno a slunečno. Na rozdíl od předešlého dne mělo být horko.

Kolem 8:15 jsem si zkontroloval dokumenty a vizitky a otevřel dveře apartmánu, abych sešel dolů na snídani.

Ve dveřích jsem se ale zastavil.

Na chodbě stál ředitel a chystal se zaklepat.

Po obou bocích měl uniformované policisty. Nášivky na jejich nazežených modrých košilích nesly nápis POLICÍA NACIONAL.

„Omlouvám se, pane Browdere,“ řekl ředitel s pohledem upřeným na podlahu, „ale tito páni by si chtěli ověřit vaši totožnost.“

Většímu z těch dvou policistů s kamennými tvářemi jsem podal svůj britský pas. Prozkoumal ho a porovnal jej s papírem, který držel v druhé ruce. Pak řediteli řekl něco ve španělštině, které nerozumím.

Ředitel překládal. „Je mi líto, pane Browdere, ale musíte jít s těmito muži.“

„Kvůli čemu?“ zeptal jsem se ředitele s pohledem upřeným někam za něj.

Otočil se k většímu z policistů a španělsky něco zadrmlolil.

Strážník pohlédl přímo na mě a pronesl: „Interpol. Rusko.“

A do hajzlu.

Rusové se mě snaží zatknout už léta a teď je to konečně tady. Když vás zaplaví adrenalin, všímáte si zvláštních věcí. Zpozoroval jsem, že na opačném konci chodby svítí světlo a že ředitel má na klopě saka skvrnu. Taky jsem postřehl, že vypadá spíš znepokojeně než zkroušeně. Říkal jsem si, že to asi není kvůli mně. Zneklidňovalo ho, že jeho prezidentské apartmá nebude použitelné, dokud tam budou moje věci. Potřeboval, abych se co nejrychleji vypakoval.

Promluvil rychle s policisty a pak řekl: „Pánové vám dají nějakou chvilku na sbalení.“

Proběhl jsem všemi místnostmi apartmánu do ložnice a nechal policisty čekat u vchodu. Najednou jsem si uvědomil, že jsem o samotě a mám příležitost něco udělat. Jestliže jsem původně luxus svého pokoje měl za pošetilost, teď to pro mě byl dar z nebes.

Zavolał jsem Jeleně. Nebrala to.

Pak jsem zavolał Rupertovi, svému španělskému právníkovi, který mi sjednal schůzku s prokurátorem Grindou. Ani ten se neozval.

Když jsem se spěšně balil, vzpomněl jsem si na něco, co mi Jelena řekla poté, kdy mě v únoru toho roku zadrželi na letišti v Ženevě. „Pokud se něco takového někdy stane znovu,“ řekla, „a nikomu se nedo-

voláš, napiš to na Twitter.“ Twitter jsem začal používat o pár let dříve a teď jsem měl nějakých 135 tisíc sledujících – mezi nimi mnoho novinářů, vládních úředníků a politiků po celém světě.

Poslechl jsem její radu a tweetoval: „Naléhavé. Právě mě v Madridu zatkla španělská policie na základě zatykače ruského Interpolu. Jedu na policejní stanici.“

Popadl jsem zavazadlo a vrátil se ke dvěma čekajícím policistům. Čekal jsem, že mě formálně zatknou, oni se ale nechovali jako ve filmech. Nenasadili mi pouta, neprohledali mě ani mi nic nesebrali. Jenom řekli, abych šel za nimi.

Sešli jsme dolů a nikdo neřekl ani slovo. Když jsem platil, policisté stáli za mnou. Hosté, kteří procházeli halou, na nás civěli.

Ředitel, teď už zpět za recepcním pultem, prolomil mlčení. „Pane Browdere, chcete si u nás nechat zavazadlo, mezitím co půjdete s těmito pány na policejní stanici? Jsem si jistý, že se to rychle vyřeší.“

Jelikož o Putinovi a Rusku vím své, jistý jsem si tím vůbec nebyl. „Věci si nechám, děkuji,“ odpověděl jsem.

Otočil jsem se čelem k oběma strážníkům, kteří mě obestoupili zepředu a zezadu. Vyvedli mě ven k malému policejnímu peugeotu. Jeden si vzal moje zavazadlo a uložil ho do kufru; druhý mě usadil dozadu.

Dveře se s bouchnutím zavřely.

Od policistů mě teď dělila přepážka z tlustého plexiskla. Zadní sedadla byla z tvrdého plastu, z jakého se dělají sedačky na stadionech. Nebyly tam žádné dveřní kliky a otevřít se nedala ani okna. Interiér páchl močí a potem. Řidič nastartoval auto, jeho kolega rozsvítil maják a zapnul houkačku. Vyrázili jsme.

Jakmile začala ječet policejní siréna, napadla mě strašná myšlenka. Co když to nejsou policisté? Co když si někde sehnali uniformy a policejní auto a za policisty se jen vydávají?

Co když mě místo na policejní stanici vezou na nějaké malé letiště, kde mě naloží do soukromého letadla a odvezou do Moskvy?

To nebyla jen tak nějaká paranoidní fantazie. Dostal jsem na desítky výhrůžek smrtí, a před pár lety mě dokonce jeden americký vládní úředník varoval, že mi hrozí mimosoudní vydání.

Bill Browder ✓
@Billbrowder

In the back of the Spanish police car going to the station on the Russian arrest warrant. They won't tell me which station

8:36 am · 30 May 2018 · Twitter for iPhone

Obr. 1: Bill Browder, zpráva na Twitteru:

Jedu na ruský zatykač na zadním sedadle španělského policejního vozu na stanici. Neřekli mi na kterou.

Bušilo mi srdce. Jak se z tohohle dostanu? Začal jsem mít strach, že lidi možná mému tweetu neuvěřili. Možná si pomysleli, že se mi někdo naboural do účtu nebo že je to nějaký vtíp.

Díkybohu, že mi policisti – nebo kdo to vlastně byl – nesebrali telefon.

Vytáhl jsem z kapsy saka mobil a nepozorovaně jsem přes plexi-sklo vyfotil jejich hlavy a policejní rádio na přístrojové desce. Snímek jsem okamžitě poslal na Twitter.

Kdyby snad někdo o mém zatčení ještě pochyboval, teď už určitě nebude.

Na telefonu jsem měl vypnutý zvuk, během pár vteřin se však jeho displej rozsvítil. Odevšud mi volali novináři. Nemohl jsem to žádnému z nich zvednout, pak ale zavolał můj španělský právník. Musel jsem mu dát vědět, co se děje, tak jsem se skrčil za přepážku a schoval telefon do dlaní.

„Jsem zatčený,“ šeptal jsem. „Jedu v policejním autě.“

Policisti mě zaslechli. Řidič rychle zajel na stranu. Oba muži vyskočili z auta. Moje dveře se otevřely a větší z příslušníků mě vyvekl na ulici. Důrazně mě prohledal a zabavil mi oba telefony.

„Žádné telefony!“ křikl menší policista. „Jste zatčený!“

„Je to právník,“ sdělil jsem mu.

„Žádný právník!“

Ten větší mě vtlačil zpět do vozu a zabouchl dveře. Znovu jsme vyjeli a křižovali ulicemi starého Madridu.

Žádný právník? Co to má ksakru znamenat? Tohle je přece země EU. Byl jsem si jistý, že mám na právníka nárok.

Zkoumal jsem ulice venku a pátral po nějaké policejní stanici. Nic. Snažil jsem se sám sebe přesvědčit: *Není to únos. Není to únos. Není to únos.* Jenže únos to klidně být mohl.

Ostře jsme zabočili a znenadání jsme zastavili za stěhovacím vozem zaparkovaným na ulici v druhé řadě. Když auto zastavilo, propadl jsem panice a zoufale se poohlížel, jak se dostat ven. Žádnou možnost jsem nenašel.

Řidič nákladáku nakonec vyšel z blízkého domu, uviděl zapnutý maják policejního vozu a uvolnil nám cestu. Proplétali jsme se úzkými uličkami ještě déle než čtvrt hodiny. Nakonec jsme dojeli na prázdné náměstí a tam zpomalili.

Trhaně jsme zastavili před bezvýraznou kancelářskou budovou. Nikde nikdo nebyl a nikde nebylo vidět žádné označení policejní stanice.

Příslušníci vystoupili z vozu, každý se postavil na jednu stranu a nařídili mi vystoupit.

„Co tady děláme?“ zeptal jsem se, když jsem vstával ze sedadla.

„Lékařská prohlídka,“ křikl na mě menší z nich.

Lékařská prohlídka? Nikdy jsem neslyšel, že by se zatčení měli podrobovat zdravotnímu vyšetření.

Dlaně jsem měl plné chladného potu. Svědily mě chloupky na krku.

Nepřicházelo v úvahu, že bych dobrovolně vstoupil do neoznačené budovy, abych se podrobil jakémukoli vyšetření. Pokud to *byl* únos, a já začal věřit, že je, dovedl jsem si představit, co tam na mě může čekat: bílá místnost s ocelovým pojízdným lůžkem, stolkem se soupravou injekčních stříkaček a Rusové v levných oblecích. Jakmile budu uvnitř, něco mi píchnu. Pak už se jen probudím v moskevském vězení. A můj život bude u konce.

„Žádné lékařské vyšetření!“ prohlásil jsem důrazně. Zmocnil se mě instinkt „uteč nebo boj“ a začal jsem pěstí. Pěstní souboj jsem zažil naposled jako postavou nejmenší žák prvního ročníku střední internátní školy v coloradském Steamboat Springs, najednou jsem byl ale připravený jít s těmito muži do fyzického střetu, má-li to znamenat, že zabráním svému únosu.

V tu chvíli se však v jejich chování něco změnilo. Jeden z příslušníků ke mně těsně přistoupil, zatímco druhý horečně telefonoval. Několik minut s někým mluvil, a když zavěsil, něco do telefonu vytukával. Ukázal mi to. Google Translate. Na displeji stálo: „Standardní postup lékařského vyšetření.“

„Blbost. Chci svého právníka. Hned!“

Policista vedle mě kategoricky zopakoval: „Žádný právník.“

Opřel jsem se o auto a zapřel se nohama. Policista s telefonem znovu někam volal a pak něco španělsky vyhrkl. Než jsem zjistil, o co jde, dveře auta se otevřely a mě opět vstřčili dovnitř.

Znovu zapnuli maják a sirénu. Odjeli jsme z náměstí jiným směrem. Brzy jsme opět uvázli v zácpě, tentokrát před Královským palácem, kde jsme se dostali mezi výletní autobusy a davy školáků. Byl jsem unesen nebo zatčen, lidi venku o tom ale nic nevěděli a užívali si památek.

O deset minut později jsme zajeli do úzké uličky lemované policejními auty. Na jedné starší budově z kamene a červených cihel byla vidět cedule s nápisem POLICÍA.

Ti muži byli opravdu policisté. Zůstal jsem v normálním evropském právním systému a nedostal se do rukou ruských únosců. Před možným vydáním do Moskvy se mi alespoň dostane řádného procesu, když už nic jiného.

Policisti mě vytáhli z vozu a dovedli do budovy. Na stanici vládlo hmatatelné vzrušení. Z jejich hlediska to bylo tak, že se jim podařilo vypátrat a zatknout mezinárodně hledanou osobu stíhanou Interpolem, což se zřejmě na této malé policejní stanici v centru Madridu nestává každý den.

Posadili mě do výslechové místnosti a moji aktovku položili do kouta. Na stole ležely mé telefony obrácené displejem dolů. Jeden ze zatýkajících mi nařídil, abych se ničeho nedotýkal. Nebylo to snadné. Mobily bzučely a svítily na nich vzkazy, tweety a zmeškané hovory. Cítil jsem úlevu, že se mi v takové situaci dostává tolik pozornosti.

Když jsem tam tak o samotě seděl, začal jsem pociťovat vážnost celé situace. Sice mě neunesli, jsem ale zadržený španělskou justicí na ruský zatykač. Přesně na tento okamžik jsem se celá léta připravoval. Vtloukal jsem si do hlavy, jak bude celý postup vypadat. Země, v níž budu zatčen, se spojí s Moskvou a sdělí jí: „Máme vaši hledanou osobu. Co chcete, abychom s ní udělali?“ Z Ruska odpoví: „Vydejte ho.“ Rusko bude mít 45 dní na podání oficiální žádosti o vydání. Já pak budu mít 30 dní na odpověď a Rusové budou mít dalších 30 dní na reakci.

Při nevyhnutelných zdrženích přede mnou byla vyhlídka minimálně šesti měsíců v parném španělském vězení, než budu buď propuštěn, nebo poslán do Ruska.

Myslel jsem na svou dvanáctiletou dceru Jessicu. Teprve před týdnem jsem ji vzal na dlouho slibovaný soukromý výlet do zápa-doanglické oblasti Cotswolds. Myslel jsem na svou desetiletou dceru Veroniku, jíž jsem slíbil podobný výlet – ta si teď ale na něj bude muset hodně dlouho počkat. Myslel jsem na svého nejstaršího potomka Davida, který je třetím rokem na Stanfordu a už si zařizuje vlastní život. Se všemi mými ruskými problémy se vyrovnával velmi

dobře, byl jsem si ale jistý, že celou mou patálii teď sleduje na Twitteru a má strach.

Myslel jsem na svou ženu a na to, co musí v této chvíli pociťovat.

O dvacet dlouhých minut později vstoupila do místnosti mladá žena a usedla vedle mě. „Jsem tlumočnice,“ řekla anglicky beze stop španělského přízvuku.

„Kdy budu moci mluvit se svým právníkem?“ zeptal jsem se jí.

„Je mi líto, jsem pouze tlumočnice. Jen jsem se chtěla představit.“ Vstala a odešla. Neřekla ani, jak se jmenuje.

Uběhlo dalších deset minut, než se vrátila s policistou, který vypadal jako vyšší šarže. Přistoupil ke mně a položil přede mě obvinění v angličtině. Podle unijního práva musí být každému zatčenému předloženo obvinění v jeho mateřském jazyce.

Sklonil jsem se nad papírem. Byla to univerzální šablona, až na malé místo pro zločin, z něhož mám být obviněn. Stálo tam jediné slovo – „podvod“. Nic jiného.

Napřimil jsem se. Dřevěná židle zaskřípala. Podíval jsem se na policistu a tlumočnici. Čekali ode mě nějakou reakci. Rusové mě ale takovou dobu obviňují z tolika závažnějších zločinů, že pouhé obvinění z „podvodu“ neznamená takřka nic. Překvapilo mě, že začali s tak nízkými kartami.

Ještě jednou jsem se zeptal, zda mohu mluvit s právníkem. „Až na to přijde čas,“ odpověděla tlumočnice.

V té chvíli nastal na chodbě rozruch. Policista, kterého jsem ještě neviděl, prošel do vedlejší místnosti plné uniformovaných lidí. Práskly dveře. Policista a tlumočnice, s nimiž jsem byl v místnosti, se na sebe podívali, pak také zmizeli a nechali mě znovu o samotě.

O pět minut později se dveře do místnosti plné policistů otevřely a ti se vyhrnuli ven. Zavolal jsem na tlumočnici a zeptal se jí: „Co se děje?“ Ignorovala mě a odešla.

Za dalších pár minut do mé místnosti znovu vstoupil policista, který mi předložil obvinění, a za ním tlumočnice, oba se sklopenými hlavami. Něco jí řekl španělsky, ona se pak otočila ke mně a pronesla: „Pane Browdere, generální sekretariát Interpolu v Lyonu nám právě poslal zprávu. Nařídili nám, abychom vás propustili. Ten zatykač je neplatný.“

Nálada se mi podstatně zlepšila. Můj telefon bzučel. Vstal jsem. „Můžu už použít telefon?“

„Sí.“ Překlad nebyl třeba.

Popadl jsem protokol o obvinění spolu se svými telefony. Měl jsem 178 zmeškaných hovorů. Byl tam i vzkaz od tehdejšího britského ministra zahraničí Borise Johnsona, který mě žádal, ať mu co nejdřív zavolám. Každé velké zpravodajské médium – ABC, Sky News, BBC, CNN, *Time*, *The Washington Post* – chtělo vědět, co se se mnou děje. Totéž chtěli vědět Jelena, David a přátelé z celého světa, včetně několika v Rusku. Napsal jsem Jeleně vzkaz, že jsem v pořádku a brzy jí zavolám. Stejnou zprávu jsem poslal Davidovi a svým kolegům v londýnské kanceláři.

Prošel jsem do otevřené části policejní stanice. Nálada kolem se změnila. Mysleli si, že chytili novodobého Carlose Šakala, teď mě ale musí pustit.

Konečně jsem se také mohl spojit se svým španělským právníkem. Během mého zadržení obvolával každého, koho ve španělském justičním systému znal, i když to nemělo žádný výsledek.

Zachránil mě Twitter. Moje tweety podnítily stovky telefonních dotazů na Interpol a španělské úřady a tam všude si brzy uvědomili, do čeho to vlastně zabředli.

Když jsem opouštěl stanici, tak mi policisti, kteří mě zatýkali, společně s tlumočnicí rozpačitě zastoupili cestu. „Byli by rádi, kdybyste smazal tweet, v němž jsou zachyceni na fotografii. Šlo by to?“ zeptala se tlumočnice.

„Poruším nějaký zákon, když to neudělám?“ Přeložila to. Policisti pokrčili rameny. „Pak ne, neudělám to.“ Ten tweet je tam dodnes.

Potom mi nabídli, že mě odvezou do hotelu. Pousmál jsem se. „Ne, díky. Mám kvůli tomu všemu už pětáctýřicet minut zpoždění – mám schůzku s Josém Grindou.“

Když zaslechli to jméno, úplně zbledli. Mohli se přetrhnout, aby mi nabídli, že mě za ním odvezou.

Přijal jsem to. Tentokrát jsme jeli mnohem příjemnějším autem.

O necelou půlhodinu později jsme zastavili u úřadu prokurátora. Ve vstupní hale mě přivítal sám Grinda. Hluboce se omlouval, zahan-

bený tím, že mě pozval do Madridu, abych mu předal důkazy proti ruským zločincům, a jeho kolegové mě mezitím na příkaz stejných ruských zločinců zatkli.

Dovedl mě do své kanceláře a já mu vyprávěl příběh svého ruského právníka Sergeje Magnitského, který už jsem vyprávěl mnohokrát. Vysvětloval jsem, jak si Sergeje v roce 2008 zkorumpované ruské orgány vzaly jako rukojmí, aby na mě vytvářely nátlak, a nakonec ho ve vězení zabily. Řekl jsem mu o lidech, kteří se podíleli na jeho vraždě a těžili z podvodu s daňovou refundací v hodnotě 230 milionů dolarů, který Magnitskij odhalil. Objasňoval jsem mu, jak část těchto peněz využili k nákupům nemovitostí na španělské riviéře za 33 milionů dolarů.

Z lesku v prokurátorových očích jsem poznal, že všechno, co říkám, bere vážně. Po našem setkání jsem byl přesvědčen, že jsme na Západě získali dalšího spojence – a že Putinovo Rusko ztratilo další kousky své už tak chatrné věrohodnosti.